

מסורת הש"ס

(א) [ב"ק לז:ג] (ג) לקמן נג. וס"ג (א) [ב"ק י"א:ג] לז: ב"ב (ד) פסחים פט. מוגבה ג' ב"ב יג. עמוד פ"א מ"ג ערכין (ג) ב"א ר"מ, (ו) ס"א מסריק, (ז) ד"ה מנרשה בגט, (ח) [קדושין כ,ב].

גליון הש"ס

גמ' אבי שפיר נאה. גנדה דף ע"ב ע"ב ע"י ליה אמי ורדינעה ע"י פרעיי ש"ס: רש"י ד"ה ויאמר לו בו' על בניו. קשה לי לא ק"ל ע"ב ע"ב על דת ישראל הולך כער אלא להדיה פוסקים פגוס לכהנה ולמאי נקט רש"י נזי ולא כפשוטו דרילא לנו עליו שפסול לזאב בקהל יהוה עבד ומאי אולמא נזי ממנו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' עולא אמר וכו' וכותב עבד שטר:

מוסף רש"י

במזיק שיעבדו של חבירו. בקרקע המשועבדת למכורו (ב"ב גז:). אמר שפיר נאה. אמי ורדינעה, נלא סווד, ונניקין ע"י ליה אמי שפיר נאה (ד"ה). תקנתא את רבו. שאינו מספיק לזוט מן הכלי (פסחים פ"ט). ואת עצמו לא תקנתא. מה תהא עליו (שם) כל תקנת רבו כלן היא לכל תקנת העבד אין כלן, אם תקנת משפט המנוול לא תקנת בפניה ובינה (תרגום לישא שפחה אי אפשר. מפני דל מירא אסור עבו (שם) דלז מירא אסור נה דלמדי (דברים ג) לא יהיה קדש, לא יבא איתמא אמת (פסחים פ"ט).

מוסף תוספות

א. [ד] ל"ב למיחש להכי, ומפקיע מירי שיעבד כמו קדוש. מוס' תמונת ע"י ד"ה תקנות. ב. אי כרב דאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום, אלא משאך נכסים. ג. אשתוה דמהדאי שעתא הוה ברשות המלוה תקנת הדין כח בלוה לשחררו. מוס' ה"ל"ט, רוב צריך לפרש כדבא שט"ק. ד. אי כרב דאמר זימניה ולא פריעה אילאי מילתא דכי אקדיש. רש"י. ה. הלכך, אפי' לאבי דאמר למפרע הוא גובה כיון שריבויא לפרעו גובה ולא בא ליידי טירפא אין לו למלוה בעבד כלום. מוס' ה"ל"ט, ואפי' קאמר שהוא משוחרר מטעם שחרי יצא עליו שם בן חרי. רש"י. ע. ע"י רש"י שמגא את ה"ל"ט. ז. או שהנכס של שום משלו. מוס' ה"ל"ט. ח. דפליגי ר"י ור"ל. מוס' ה"ל"ט. ט. אם קיים פריה ורביה. מוס' ה"ל"ט. י. ואם הוה לו בנים בעבודתו ושתחרר לו קיים פריה ורביה. מוס' ה"ל"ט. יא. והו"ל מיידי קרא דלמא ציורה ושיבוק קרא דפרו ורבו. מוס' ה"ל"ט. וע"ע מוס' ע"ב ד"ה לז, ומו' יצמות סג. ד"ה ס"ג. יב. וישא שפחה או בת חורין. מוס' ה"ל"ט. ג. דבשעת הערוא מיעקר הלאו, והנשה לא מיקיים. מוס' ה"ל"ט. ד. ובבית שני נהוג ויבול ועבד עבד, כדפרישית לעיל (ל. ד"ה בומן) גבי פרוכבול. מוס' ה"ל"ט. טו. ולא דאמר צד חמור ומשתמש בצד מוס. טז. ב"ב יג. ד"ה פוסין. טז. טעמא משום קדושה. מוס' ה"ל"ט.

השולח פרק רביעי גיטין

מ.א.

עין משפט גר מוצה

ויאמר לו עבדי אסה. ויזילא לנו * על נזיו: **אלא המשחרר כותב שטר לבעל חובו על דמיו האזיל והזיק שעבדו ישלם לו: אין העבד חייב כלום במלוה.** הנהוגות בזמני חורין יותר מבעבדים שלא היה קנין לו ולא יכול לשחררו: על דמיו. העודפים על החוב: אינו כותב. אין עבד כותב לו שום שטר דמאי עבד ליה איזו לא גרס ליה ולא מיידי: **אלא משחרר כותב לו שטר על העודף:** היות שאינו ניכר שמה היות. ולתנא קמא לא שמה היות לפיכך אין לנו לחייב את המשחרר אלא העבד לפי הנאמתו מן השחרור: שני רבו קריט ליה. תנא דמתני' בתמיה דקמתי כופין את רבו ומוקמת לה כרצו שני: **משחרר קריט ליה.** מי הוה שחרורו שחרור: ושטפה נהר. ושז כל השדה וגוף הקרקע מקולקל שהמים נאפו: עוד לעולם עליה: **שפיר נאה.** כן כתיב: **לא יחל לך פרעון כו'.** אבל אמר לו אס לא פרעמיך גבה מזו לא קמה ליה כרשומיה ולאו אדעתא דידה לחודה אחפיה ואינו חייב באחריותה וגובה משאר נכסים: **גוזין משאר נכסים.** כלומר אס ירצה מוכר את אלו והן גוזין מן השאר: אינה גובה משאר נכסים לפי שאין דרכה של אשה לחור על נזיו דינין. כלומר דווקא הטילה אחריות כמותה על שדה זו וע"מ כן נשאת ולא שיהיה כל נכסיו אחראין לה ולא מדע על איזה לחור מי קנה ראשון ומי אחרון ומלטרך לדון עם כל אחד ואחד: **בתנאי' מי שחזו עבד כו'.** כגון שהיו ב' אחין או ב' שותפין ושחרר א' את תלכו: **תקנתא פתנסא אס רבו.** שאינו חסר כלום: **ישא שפחה אינו יכול.** מפני דל מירא אסור נה

דאילו לדידיה שרי כיון דאין מתכוין אלא להפקיע שיעבודא אבל היכא דמיתסר אכולי עלמא כגון מיתסר וקדש דקדושת הגוף לא אלמוה לשיעבודיה * וא"ת ולאציי דלמחר צפ' כל שעה (פסחים דף לא). ולמפרע הוא גובה היכי משני למתני' דהכ"ב דכרדנא לא מני לטוויי דאציי לית ליה דמפקיע מירי שעבוד כיון דקצר דלמפרע הוא גובה^א וכעולא נמי לא מני לטוויי דקאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום בזמנות ולאציי דלמחר לא מפרע הוא גובה אמרינן^ב דשפיר אקדיש ושפיר זצין ואפי' העבד שזו יותר מן המזב לכל הפחות חלקו משוחרר וי"ל דאציי מפרש כעולא וכגון דרועה הלוח לסלקו צווי^ג וא"ת ואכטלא דפרסוה אמיתמא אמאי קנייה מיתמא הא אין יכולין לסלקה צווי דהדין עמה א"כ מודה רבא התם דלמפרע הוא גובה דפס' כל שעה (שם דף לא). מפרש טעמא דרבעה כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסליק ליה צווי אשתמחא דהשתא הוא דקא קני וי"ל דמכל מקום כיון דמשתמשין באכטלא לעשות צו כל חפסא ואס מכרוה לא טרפה מלקוחות ומסלקו לה צווי אמרינן מכאן ולהצא הוא גובה: **במזיק שעבדו של חבירו קמיפליגי.** וכגון דא"ל אין לך פרעון אלא מזוה דלא גצי משאר נכסים דאי לאו הכי אמאי פטור הרי עדיין חייב לו חובו והא דלא מוקי פלוגמיהו דדינא דגרמי משום דלפי' מאן דפטר דינא דגרמי אפשר דמתייב צומיק שעבוד חצרו כדמוכח צפ' המניט (ב"ק דף גז:): **בהזיק שאינו ניכר קמיפליגי.** לנז דמוקי לה בשחררו רבו ראשון חשיב שפיר היות ניכר אבל שחרור דרבו שני דלא הוה אלא מדרבנן חשיב היות שאינו ניכר וז"ל דהאי היות שאינו ניכר חשיב ניכר טפי מההוא דפ' הניזקין (לקמן דף גג:) דהתם קי"ל דלא שמה היות והכא קי"ל כרשב"ג דשמתנו דשמה היות: **גוזין משאר נכסים.** כלומר אס רבא מוכר את אלו והן גוזין מן השאר: **אשה אינה**

ויאמר לו עבדי אתה כופין את רבו שני ועושה אותו בן חורין וכותב עבד שטר על דמיו רשב"ג אומר אין העבד כותב אלא משחרר כותב במאי קא מיפליגי^ב במזיק שיעבדו של חבירו קא מיפליגי דמר סבר יחייב ומ"ם פטור איתמר נמי המזיק שיעבדו של חבירו באנו למחלוקת רבן שמעון ב"ג ורבנן עולא אמר מי שיחררו רבו שני שורת הדין אין העבד חייב כלום במצות אלא מפני תיקון העולם שהרי יצא עליו שם בן חורין כופין את רבו ראשון ועושה אותו בן חורין וכותב^ג שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחרר כותב במאי קמיפליגי^ד בהיות שאינו ניכר קמיפליגי מ"ם שמה היות ומר סבר לא שמה היות עולא מ"ט לא אמר כרב אמר לך שני רבו קרית ליה משחרר קרית ליה^ה איתמר העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר * אמי שפיר נאה א"ר יוחנן אינו גובה משאר נכסים ואבוה דשמואל אמר גובה משאר נכסים אמר רב נחמן בר יצחק משום דאמי שפיר נאה הוא אומר שמעתא דלא שפירן תתרגם שמעתיה דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו תניא נמי הכי העושה שדהו אפותיקי לאחר ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לבע"ה ולכתובת אשה גוזין משאר נכסים ואם אמר בעל חוב גובה משאר נכסים אשה אינה גובה משאר נכסים בתי דינין: **בתנאי' מי שחזו עבד וחזיו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש** אומרים תקנתא את רבו ואת עצמו לא תקנתא לישא שפחה אי אפשר שכבר חזיו בן חורין בת

ויאמר לו עבדי אתה כופין את רבו שני ועושה אותו בן חורין וכותב עבד שטר על דמיו רשב"ג אומר אין העבד כותב אלא משחרר כותב במאי קא מיפליגי^ב במזיק שיעבדו של חבירו קא מיפליגי דמר סבר יחייב ומ"ם פטור איתמר נמי המזיק שיעבדו של חבירו באנו למחלוקת רבן שמעון ב"ג ורבנן עולא אמר מי שיחררו רבו שני שורת הדין אין העבד חייב כלום במצות אלא מפני תיקון העולם שהרי יצא עליו שם בן חורין כופין את רבו ראשון ועושה אותו בן חורין וכותב^ג שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחרר כותב במאי קמיפליגי^ד בהיות שאינו ניכר קמיפליגי מ"ם שמה היות ומר סבר לא שמה היות עולא מ"ט לא אמר כרב אמר לך שני רבו קרית ליה משחרר קרית ליה^ה איתמר העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר * אמי שפיר נאה א"ר יוחנן אינו גובה משאר נכסים ואבוה דשמואל אמר גובה משאר נכסים אמר רב נחמן בר יצחק משום דאמי שפיר נאה הוא אומר שמעתא דלא שפירן תתרגם שמעתיה דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו תניא נמי הכי העושה שדהו אפותיקי לאחר ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לבע"ה ולכתובת אשה גוזין משאר נכסים ואם אמר בעל חוב גובה משאר נכסים אשה אינה גובה משאר נכסים בתי דינין: **בתנאי' מי שחזו עבד וחזיו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש** אומרים תקנתא את רבו ואת עצמו לא תקנתא לישא שפחה אי אפשר שכבר חזיו בן חורין בת

גובה משאר נכסים לפי שאין דרכה לחור אחר בתי דינין. פי' צונקט דווקא הטילה אחריות על שדה זו וע"מ כן ניסת ולא שיהיה כל נכסיו אחראין לה ולא מדע על איזה לחור מי קנה ראשון ומי אחרון ומלטרך לדון עם כל אחד ואחד ונראה דאס מכר מכרו צטל לגמרי דאפילו צעל עצמו שמכר יכול לחזור ולצטל המכירה דהכי אמרינן יצמנות צפ' אלמנה (דף טו:). גצי מכנסת שום לצעלה^א דתמיל מכרו שיהיה לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות ופי' שם צונקט מכרו שיהיה או זה או זה דאס מוכר הבעל האשה מוציאה ואם מכרה האשה הבעל מוציא^ב ור"ת פי' דאפילו אס מוכר הבעל הוא עצמו מוציא דמתקן רבנן שלא יתקיים ההתקן כלל וצטל לאלתר שלא שעתא האשה לטרוף מהם דרשב"ג לטעמיה דלמחר תבעל דרכה של אשה לחור אחר צתי דיניט ולא דמי לשאר נכסים שכל שעתא האשה לטרוף דהתם אין הכותבה מיוחמת עליהן יותר משאר נכסים ואי חריכ וזו מרי לא גציא ממשעבדי אבל התם אפילו איכא צני מרי יכולה היא לומר לא שקילנא אלא הני שנתיחדו לי על כן הפקיעו חכמים כח המוכר לאלתר שלא תהא צריכה לחור אחר צתי דינין וכן מוכח דירושלמי (יצמות פ"ה ה"ב) דפליגי ר' יוחנן ור"א צנכסי כלן צבול ר' יוחנן אמר מכרו אין מכורין א"ל ר"א חולקין בתרומה מכחו ואת אמרת אין מכורין והדר קאמר צמאי פליגון צמכרן לעולם או צמכרן לשעה ומסיק דלמחר דר"א כרבנן דלמרי הכא גוזין משאר נכסים ור' יוחנן כרשב"ג הוה כשמכרן לשעה אינון קיימין אבל מכרן לעולם דברי הכל אין^א קיימין ומתישב צהן פי' הקונטרס דהאשה שפלו (כמוצות דף פ"א): **לישא שפחה אינו יבול.** וא"ת אפי' יכול לישא שפחה הא אינו מקיים צכך פריה ורביה כדמוכח צפ' הצא על יצמנו (יצמות סג). פ"ג גזי הוה לו צניס קודם שנתייגר ונתייגר^ב דלמר הכל מודין בעבד שאין לו חיים^ג וי"ל דאס היה יכול לקיים צבת כל דהו משום מצות פרו ורבו לחודה לא הוה פנינן לרבו דלא מתייב צני כיון דלמחר הוא^א וא"ת ולמיה עשה דפרו ורבו וצמיה לאו דלא יהיה קדש (דברים ג) ז"ל וי"ל דהכא אפשר לקיים שיהיה על ידי כפייה ועוד דמי מיעקרא לאו לא מקיים עשה^א אלא בגמר וצמיה דחויא להתעבד ועוד דצמיה ליכא עשה דלפי' מייפקלא אפשר לה כצוואה צה וא"ת ומכור עצמו בעבד עברי דע"ע שרי בשפחה^א אפי' אין לו אשה וצניס הא איכא למ"ד^ב דרבו מוסר לו שפחה כנענית וי"ל דלמר בצמיה נשך (צ"מ ע"א. ע"ב) גר ומשוחרר אין נמכרין בע"ע משום דצניסן ושז אל משפחתו וא"ת וישא חזיה שפחה וחזיה צת חורין כדלמרינן צפ' אותה ואת צנו (חולין דף עט). דפרדה שצבעה אין מרביעין עליה אלא מינה^ג וי"ל דגצי כללסא לא חסר אלא מרי מיני והנהו הוה חד מינא אבל הכא^ד אמי דל עבדות ומשתמש צלז מירות וא"ת וישא ממונת דלז עבדות שרי צה דתתן צפרק האומר (קדושין ס"ט). יכולין ממוזים ליתטר כילד ממור נושא שפחה ולז מירות נמי שרי צה דתתן צפרק י' יוחסין (שם ס"ט). חרורי וממוזי מותרין לצא זה צה וכו"ת דלמיה דל עבדות ומשתמש צא"ל ישאנה צאיסור צלא קדושין כמו שמוזר נושא שפחה וכמו לישא שפחה אינו יכול ואומר ר"ת דאין זו תקנה להרבות ממוזים צירשאל וא"ת וישא נתינה דחרורי ומתיני מותרין לצא זה צה צפרק י' יוחסין (שם) ועבד נמי מותר צה דלמרי' צפ' יש מותרות (יצמות פ"ה). ממוזות ומתינה צירשאל איכא צניייהו למ"ד מפני שהוה מרגילה וזו היא מרגילתו פי' שיוכל צנה ליתטר על ידי שישא שפחה וי"ל דלע"ג דלסור צנה שפחה אינה שושלת רבי שם לו

פ א מ"י פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכ' יא סמג עשין פ"ב טו"ש"ע י"ד ס"י רפ"ו טע"ף ס"ט פ"ב ב מ"י ש"ס סמג עשין טו טו"ש"ע ח"מ [סמג פו טע"ף ה וסמגן קד טע"ף א] וסמגן שפי טע"ף צ:

פסקי ר"ד

אין העבד חייב כלום אלא מפני תקון העולם כופין את רבו ועושה אותו ב"ח וכותב לו שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחרר: מי שחררו רב אומר רבו ראשון פי' ראובן לוח משמעו ועשה לו עבדו אפותיקי ואח"כ שחררו שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני כדבא דאמר רבא הקדש חמץ ושחררו מפקיעין עצמן מירי שעבדו. פי' אפי' עשה עבדו אפותיקי להלוות המלוה והוא משועבד לו בחבירו אתי שחרור ומפקיעו וחזיל עילייה ואין המלוה יכול לבעב שחררו וכן אם עשה שחרו אפותיקי ואח"כ הקדישו למוכר וכן אם עשה חמץ אפותיקי לנכרי ועבד הפסח אתי איסור חמץ וחזיל עילייה ולא יקרא חמץ של נכרי אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו שני ועושה אותו ב"ח שמא ימצאו בשוק ויאמר לו עבדי אתה ומוציא לעו על בניו שהן עבדים וכותב לו העבד שטר על דמיו רשב"ג אומר רבו ראשון חשיב שפיר אלא משאר נכסים אמר רב נחמן משום דאמי שפיר נאה אמר שמעתא דלא שפירן תתרגם שמעתיה דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזוה דלא הוה אלא מדרבנן חשיב היות שאינו ניכר וז"ל דהאי היות שאינו ניכר חשיב ניכר טפי מההוא דפ' הניזקין (לקמן דף גג:) דהתם קי"ל דלא שמה היות והכא קי"ל כרשב"ג דשמתנו דשמה היות: **גוזין משאר נכסים.** כלומר אס רבא מוכר את אלו והן גוזין מן השאר: **אשה אינה**

מסתם שעבדו נכסים וי"ל דלחכי אתי אפותיקי שאם לא מכרה וגם לא שטפה נהר ובה לגבות חובו כן הקרקע גובה ממנה ואפי' שהיא עיריית ואינו יכול לדחותה אצל הבינונית אי נמי אם מת גובה ממנה ואין הירוסיים דחיים אותו אצל הירוסיית אלא זה נפרע דמי אפותיקי שלו ואף על פי שהיא עיריית: **בתנאי' מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין עבד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד** אמר להם בית שמאי תקנתא את רבו ואת עצמו לא תקנתא לישא שפחה אינו יכול